

תוכן עניינים

תקציר i

פרק 1. מבוא וסקירת ספרות 1

- 1.1. השפעת הטכנולוגיה על מורים והוראה.....1
- 1.2. עמדות מורים כלפי שילוב טכנולוגיה בכיתה.....2
- 1.3. מסוגלות עצמית בקרב מורים.....3
- 1.4. תחושת מסוגלות עצמית של מורים ועמדות כלפי אינטגרציה של טכנולוגיה בכיתות.....4
- 1.5. מאפיינים ייחודיים לחינוך המיוחד.....6
- 1.6. אתגרים בהוראה מבוססת טכנולוגיה בחינוך מיוחד.....7
- 1.7. מטרת המחקר ושאלות המחקר.....8

פרק 2. שיטה 8

- 2.1. משתתפי המחקר.....8
- 2.2. משתנים וכלי המחקר.....9
- 2.3. מהלך מחקר.....10
- 2.4. אופן עיבוד הנתונים.....10
- 2.5. אתיקה מחקרית.....10

פרק 3. תוצאות 11

- 3.1. הקשר בין מסוגלות עצמית של המורה ובין העמדות כלפי שילוב טכנולוגיה בהוראה.....11
- 3.2. עמדות כלפי שילוב טכנולוגיה בהוראה בקרב מורים בחינוך המיוחד לעומת מורים בחינוך הרגיל.....11
- 3.3. הקשר בין מסוגלות עצמית של המורה ועמדות כלפי השימוש בטכנולוגיה לבין סוג החינוך - רגיל לעומת מיוחד.....12
- 3.4. מסוגלות עצמית, עמדות כלפי טכנולוגיה - הקשר למשתנים דמוגרפיים.....13

פרק 4. דיון 16

- 4.1. מסוגלות עצמית של המורה ועמדות כלפי טכנולוגיה בהוראה.....16
- 4.2. מורים בחינוך הרגיל ובחינוך המיוחד : מסוגלות עצמית ועמדות כלפי טכנולוגיה בהוראה.....16
- 4.3. הקשר בין משתנים דמוגרפיים למסוגלות עצמית ועמדות כלפי שילוב טכנולוגיה בהוראה.....16
- 4.4. מגבלות המחקר.....17
- 4.5. המלצות לשדה המחקר.....18
- 4.6. יישומים פדגוגיים : המלצות לשדה חינוך.....18

ביבליוגרפיה 19

נספחים i

- נספח 1. פרטים אישיים.....i
- נספח 2. שאלון מסוגלות עצמית.....ii
- נספח 3. שימוש בעזרים טכנולוגיים לצרכי הוראה.....v

רשימת טבלאות

- טבלה 1. תיאור המדגם של המחקר 9
- טבלה 2. מסוגלות עצמית ועמדות כלפי טכנולוגיה בקרב מורים בחינוך המיוחד ובחינוך הרגיל 12

רשימת איורים

- איור 1. הקשר בין תחושת מסוגלות עצמית של מורים לבין עמדות כלפי טכנולוגיה 12
- איור 2. עמדות לגבי השימוש בטכנולוגיה בקרב מורים בחינוך הרגיל ומורים בחינוך המיוחד 13
- איור 3. עמדות כלפי טכנולוגיה בקרב מורים בחינוך רגיל ומיוחד בהקשר של מסוגלות עצמית גבוהה ונמוכה. 14
- איור 4. הקשר בין רמת השכלה לבין מסוגלות עצמית 14
- איור 5. הקשר בין רמת השכלה של המורים לבין עמדות כלפי טכנולוגיה 15
- איור 6. הקשר בין ותק המורה בשנים לבין מסוגלות עצמית 16
- איור 7. הקשר בין וותק המורה בשנים לבין עמדות כלפי טכנולוגיה 16

פרק 1. מבוא וסקירת ספרות

ההתפשטות של וירוס הקורונה (Covid-19) ב-2019 דרשה שינויים בתחומים רבים: כלכלה, עסקים, תעשייה וחינוך. האתגר הגדול ביותר מבחינת מערכת החינוך הוא ההיערכות להוראה מקוונת; רוב המדינות הציעו אסטרטגיות ושיטות רבות ללמד באמצעות פלטפורמות מקוונות כמו Google Classroom, Google Meet, Skype, Zoom ולימודיהם (Ramadani & Xhaferi, 2020).

לאור שינוי מהותי זה מורים רבים מתמודדים עם אתגרים חדשים עד היום. לא כל המורים נוטים להסכים עם השינוי ויש ביניהם שמעדיפים ללמד על פי שיטות מסורתיות. לפיכך, ניתן לצפות כי הנושא עלול לפגוע בתחושת המסוגלות העצמית שלהם. אחד המשתנים החשובים בהקשר זה הוא תחושת מסוגלות העצמית של המורים. מחקרים מצאו כי מורים בעלי מסוגלות עצמית גבוהה, פתוחים יותר לשיטות הוראה חדשות ומתמידים בהן כאשר הם מתמודדים עם אתגרים (Pressley & Ha, 2021). שינוי הדורש מעורבות של טכנולוגיה יכול להיות מאתגר במיוחד עבור מורים בחינוך מיוחד. למורים בחינוך המיוחד יש קשיים ביישום חומרי למידה שיתאימו ללקויות של תלמידים בצורת למידה זו (Young, 2008). מספר מחקרים הראו גם בעיות ביישום למידה מקוונת עבור תלמידים בעלי צרכים מיוחדים. תלמידים מראים חוסר נכונות להשלים עבודה מקוונת, בעיקר בשל מוטיבציה נמוכה ללמידה, בעיות הקשורות לטכנולוגיה, המרחק מהמורים והיעדר תמיכה הורית (de la Varre, Irvin, Jordan, Hannum, 2014).

מחקר זה בחן את הקשר בין עמדות כלפי השימוש בעזרים טכנולוגיים, לבין תחושת מסוגלות עצמית בקרב מורים המלמדים בחינוך המיוחד ומורים המלמדים בחינוך רגיל. הרקע התאורטי ידון בנושאים של מסוגלות עצמית של מורים בחינוך מיוחד וחינוך רגיל בהקשר של נכונותם לקבל שינויים, בטכנולוגיות תקשוב בהוראה וביחסי הגומלין בין משתנים אלה.

1.1. השפעת הטכנולוגיה על מורים והוראה

בעקבות ההתפתחויות הטכנולוגיות בכל תחומי החיים, מערכת החינוך הישראלית החלה לשלב טכנולוגיות מתקדמות בתהליכי למידה והוראה בבית הספר (דיין ומגן נגר, 2012). עמידה בקצב זה היא הכרחית כדי להעניק לתלמידים למידה משמעותית ומותאמת לסביבה שבה הם חיים (רימון, 2012). יתרה מכך, מחשבים הם חלק מחיי היומיום שלנו ולרובנו טכנולוגיה מתקדמת זו חיונית גם בביתנו וגם בעבודתנו. חשיבה טכנולוגית היא מיומנות שילדי הדור הנוכחי חייבים לרכוש עוד בהיותם בבתי הספר היסודיים וזאת כדי לקדם את סיכוייהם בעתיד למצוא מקום עבודה מוצלח ולהתקדם בעבודתם. מיומנות זו הכרחית עבורם כדי שיהיו מסוגלים להשתתף באופן יעיל בעולם דיגיטלי במציאות שבה אנו חיים כיום (Pellegrino & Hilton, 2012).

כיום, הכיתות מצוידות יותר מבעבר במכשירים דיגיטליים וגישה לאינטרנט, אך תצפיות אחרונות שנערכו ב-39 מדינות ו-11 מדינות מצביעות על כך שרוב המורים אינם מספקים לתלמידים הזדמנויות להשתמש בטכנולוגיה ללמידה עשירה (Barton & Dexter, 2020). במקום זאת, מורים משתמשים בעיקר בטכנולוגיה כדי להפוך הוראה ממוקדת מורה ליעילה יותר, זאת במחיר של הוראה טרנספורמטיבית יותר ממוקדת תלמידים הקשורה באופן חיובי להישגי התלמידים, במיוחד במתמטיקה ובמדעים (Barton & Dexter, 2020).

במרכז השינויים הטכנולוגיים בהוראה ניצבים המורים ומכאן, שהם גם מי שמושפעים באופן אישי ומקצועי משילוב של טכנולוגיות מתקדמות בהוראה. יש יתרונות רבים לשימוש בטכנולוגיות מתקדמות

במערכת החינוך. אחד היתרונות הוא זמינות עבור מורים המשלבים את לימודי המקצוע שלהם עם תכנית מתקשבת. שיטה זו מאפשרת מתן משובים בצורה מידית וללא צורך להמתין לתוצאות של מבחנים שאותם יעברו התלמידים. יתרון נוסף של למידה מקוונת הוא מעורבות פעילה שנוצרת בין תלמידים ומורים אשר תורמת להכוונה של תלמידים בזמן אמת על ידי המורים (רותם, 2013). צורת לימוד זו יוצרת נגישות רבה יותר למידע הנלמד אשר בעבר לא היה ניתן להגיע אליו ובכך יוצרת שקיפות מלאה על הנושא הנלמד. כמו כן, שימוש בעזרים טכנולוגיים יכול לשפר באופן ניכר את הלמידה בקרב ילדים בעלי לקויות או מוגבלויות (רותם, 2013).

שילוב של טכנולוגיות מידע ותקשורת במערכת החינוך יחזק בצורה ניכרת את הלמידה המשמעותית של התלמידים. למידה שתשלב טכנולוגיות מתקדמות תוכל להעניק לילדים למידה מעמיקה יותר, לפעול לקידום האישי ולתת כלים נוספים אשר ישמשו אותם בחייהם לאחר סיום בית הספר. לכן לילדים בעידן הדיגיטלי של ימינו חשוב לקבל מיומנויות טכנולוגיות. יש צורך ללמד את הילדים בצורה נכונה כך שיוכלו להשתמש בכלים החדשים שרכשו ולפתח אותם בעתיד באופן עצמאי (Lankshear & Knobel, 2008). נטען ששינוי זה חשוב בכדי שילדים יוכלו להשתתף ולתרום ברמה גבוהה בחברה דיגיטלית (Olofsson, Fransson, & Lindberg, 2020).

לפיכך, התאמה של מערכת חינוך לעידן הדיגיטלי תביא לקידום מערכת הלמידה כולה, גם מצד התלמיד וגם מצדו של המורה. התאמה זו תקדם את האינטליגנציה של המורים, הם ילמדו לשלב אמצעי עזר טכנולוגיים, חומרים דיגיטליים, כלים ותכנות בסביבת הוראה מקוונת – תהליך זה אמור לתרום רבות לקידום האופי של ההוראה ואיכותה (דין ומגן נגר, 2012). כמו כן, מורה יוכל לדווח על נתונים פדגוגיים בשיטה מקוונת שתחליף את היומן הרגיל שלו ובכך יחסוך זמן אישי ותעסוקתו (Barton & Dexter, 2020).

מחקרים רבים בחנו משתנים שונים המשפיעים על רמת הכוונה של המורים לשלב טכנולוגיות מתקדמות בעבודתם, כגון תשתיות (זמינות מכשירים), מנהיגות (עידוד של פרקטיקות פדגוגיות מסוימות), מאפיינים קוגניטיביים (כישורים טכניים) ומאפיינים רגשיים (אמונות לגבי טכנולוגיה). עדויות מצביעות על כך שלאמונות של מורים לגבי אינטגרציה טכנולוגית ומסוגלות עצמית יש את קשר ישיר חזק ביותר עם אינטגרציה של טכנולוגיה (Barton & Dexter, 2020).

1.2. עמדות מורים כלפי שילוב טכנולוגיה בכיתה

מחקרים קודמים הכירו בכך שמספר גורמים ברמת המורה משפיעים על שילוב טכנולוגיות למידה בהוראה שלהם. אלה כוללים מאפיינים דמוגרפיים של המורים, הידע והמיומנויות שלהם ביחס לטכנולוגיות למידה, המוטיבציה שלהם, עומס העבודה וחוסר זמן כמו גם תמיכה טכנית ומוסדית. בין כל התנאים הללו, החוקרים התייחסו במיוחד לעמדות של מורים כלפי טכנולוגיה ותקשוב, עקב הקשר של משתנה זה לשילוב יעיל של טכנולוגיות ותקשוב בכיתה (Semerci & Aydin, 2018). ניתן להגדיר עמדות כמרכיב המנחה את התנהגותו של הפרט, היושרה והעקביות ברגשות, מחשבות והתנהגויות שלו (Tavsancil, 2005 בתוך Semerci & Aydin, 2018). בהקשר זה, עמדות המורים כלפי שימוש בתקשוב נחשבות ככוח מניע מאחורי התנהגות השימוש בטכנולוגיה במחקרים רבים (Semerci & Aydin, 2018).

ניתן להגדיר עמדה כמרכיב המנחה את ההתנהגות של אדם בהתאמה לרגשותיו ומחשבותיו (Guillén-Gámez, & Mayorga-Fernández, 2020). חוקרים מסווגים עמדות כלפי אינטגרציה של טכנולוגיות למידה לשלוש קטגוריות עיקריות: חרדה, הנאה וביטחון עצמי. כך למשל, מורים עשויים להרגיש רגשות שונים ביחס לטכנולוגיה, לדוגמה: החרדה או הנוחות שהמורה חש בעת